

Information

Stödande instruktion för Livsmedelsverket och kommuner

På den här sidan hittar du information om när och hur verksamhetsutövaren ska informera och ge råd till konsumenter om dricksvatten enligt 17 - 18 §§ SLVFS 2001:30.

Informera och ge råd till konsumenter

Verksamhetsutövaren är skyldig att omedelbart informera konsumenterna när denne bedömer att det av hälsomässiga skäl inte går att använda dricksvattnet som vanligt. Se 17 § SLVFS 2001:30.

Vid akut hälsorisk bör konsumenterna informeras omedelbart, till exempel via radio, TV, tidningar eller andra informationskanaler som webbplatser, sociala medier och sms. Även viktigt meddelande till allmänheten, VMA, kan användas.

Om ett relativt litet område berörs kan också lappar i brevlådor, information på anslagstavlor och i affärer användas som informationskanal. Det är lämpligt att i förväg ha förberett hur sådan information ska föras ut. I många fall behöver man också informera på olika språk. Informationen bör utarbetas i samråd med kontrollmyndigheten och smittskyddsläkaren.

Informationen bör i tillämpliga delar omfatta följande:

- Vad som har hänt.
- Vilket område som berörs.
- När problemet började.
- Orsaken till missförhållandena.
- Typ av fara, alltså vilket ämne eller mikroorganism som har orsakat problemet.
- Eventuella riskgrupper.
- Symptom vid smitta.
- Vad användarna kan göra för att undvika hälsorisk, till exempel begränsningar i dricksvattnets användbarhet.
- Alternativ dricksvattenförsörjning, till exempel på vilka platser nödvattentankar placeras.
- Vad konsumenten ska göra vid smitta, exempelvis kontakt med sjukvården.
- Ytterligare information om vad som görs för att komma till rätta med problemet.
- När problemen beräknas vara åtgärdade, om det är möjligt att lämna sådan information. Annars får man informera att man i dagsläget inte kan bedöma detta.
- Information om hur man kommer i kontakt med ansvariga.
- Hur och när information ges i fortsättningen.

Det är viktigt att alla användare informeras, såväl enskilda konsumenter som kommersiella verksamheter, till exempel livsmedelsföretag. Det är speciellt viktigt att informationen når fram till verksamheter med riskgrupper som till exempel daghem, skolor och vårdinstitutioner.

Om kontrollmyndigheten anser att verksamhetsutövaren inte uppfyller informationskraven i 17 § SLVFS 2001:30 har den med stöd av 22 § livsmedelslagen befogenhet att meddela föreläggande om andra åtgärder. Mer material om kriskommunikation finns i slutet av sidan.

Informera om estetiska och tekniska problem

Verksamhetsutövaren bör informera på motsvarande sätt också när dricksvattnets utseende, lukt eller smak har påverkats på ett sätt som är märkbart för användarna, även om det inte utgör en hälsorisk.

Verksamhetsutövaren bör även informera vid planerade åtgärder som kan påverka dricksvattnets estetiska egenskaper, till exempel vid tryckförändringar, spolningar eller reparationer av ledningar eller vid förändringar av beredningen.

Kontrollmyndigheten kan ge undantag från informationsskyldigheten i vissa fall. Om kontrollmyndigheten anser att avvikelser från kvalitetskraven är av mindre betydelse, till exempel genom att den inte påverkar:

- Användarnas hälsa.
- Dricksvattnets estetiska egenskaper på ett sätt som är märkbart för användarna.
- Dricksvattnets tekniska egenskaper på ett sätt som är omedelbart märkbart för användarna.

Kontrollmyndighetens beslut om undantag från informationskravet bör dokumenteras.

Informera om avvikelser för indikativ dos

Vid avvikelser från gränsvärdet för indikativ dos kan verksamhetsutövaren och kontrollmyndigheten vid behov samråda med Strålsäkerhetsmyndigheten om hur man ska ge råd till konsumenter.

Akuta kemiska hälsorisker

pH-värden över 10,5 kan ge akuta skador på ögon och slemhinnor.

Dricksvatten med halter över otjänlighetsgränsvärdet för nitrit eller nitrat bör inte ges till barn under ett år.

Akuta mikrobiologiska hälsorisker

Akuta mikrobiologiska hälsorisker i dricksvattnet orsakas normalt av att dricksvattnet förorenas av avlopp eller naturgödsel, det vill säga av fekal förorening. Åtgärder behöver i så fall vidtas innan dricksvattnet används till dryck, matlagning och liknande.

Indikationer på mikrobiologisk förorening kan komma från:

- Regelbundna undersökningar.
- Undersökningar av andra ämnen och mikroorganismer än de som anges i bilaga 2 till SLVFS 2001:30.
- Processövervakning av beredningen eller övervakning av kritiska styrpunkter.
- Ohygieniska förhållanden, exempelvis vid läcklagning eller rörmontage i vattenverk.
- Smittskyddsmyndigheternas övervakning av smittsamma sjukdomar.
- Reaktionen från konsumenter till verksamhetsutövare, sjukvård eller kontrollmyndighet.

Vid extrema förhållanden i råvattentäkten, till exempel översvämningar, bör man vara speciellt observant på sådana indikationer.

Vid förhöjd risk för vattenburen smitta får villkoren för klordosering och gränsvärdet för total aktiv klor tillfälligt överskridas för att säkerställa fullständig desinfektion av dricksvattnet.

När ska man rekommendera kokning?

Akuta mikrobiologiska hälsorisker kan elimineras hos den enskilde användaren genom att koka vattnet. Om vattnet kokar upp så att det bubblar är det tillräckligt för att inaktivera de mikroorganismer som kan förekomma i förorenat dricksvatten. Kemiska hälsorisker kan normalt inte motverkas med kokning.

Listan nedan innehåller nio exempel på omständigheter som ensamma eller i kombination bör leda till rekommendation om kokning. Några exempel i listan baseras på principen att två omständigheter sammantagna indikerar en akut mikrobiologisk hälsorisk. Listan ska inte användas schablonmässigt eller betraktas som fullständig. Även andra omständigheter kan innebära att rekommendation om kokning är rätt åtgärd. Verksamhetsutövaren har ett ansvar att ge råd med hänsyn tagen till alla omständigheter. Det viktigaste är alltid att skydda konsumenternas hälsa.

Exempel på när kokning bör rekommenderas:

1. Allvarligt fel i beredningen.
2. Sjukdom där epidemiologiska studier visar att dricksvattnet troligen är orsaken.
3. Otjänligt prov på grund av sådan lukt eller smak som indikerar fekal förorening (i första prov).

4. Otjänligt prov som innehåller två eller fler parametrar som indikerar ökad risk för vattenburen smitta (i första prov).
5. Otjänligt prov som innehåller en parameter som indikerar ökad risk för vattenburen smitta (i första prov och i omprov).
6. Otjänligt prov som innehåller en parameter som indikerar ökad risk för vattenburen smitta (i första prov) + "annan faktor".
7. Fynd av mikroorganism efter undersökning som gjorts enligt 13 § andra stycket SLVFS 2001:30 i en halt som kan utgöra en risk för människors hälsa (i första prov och i omprov).
8. Fynd av mikroorganism efter undersökning som gjorts enligt 13 § andra stycket SLVFS 2001:30 i en halt som kan utgöra en risk för människors hälsa (i första prov) + "annan faktor".
9. Prov som innehåller onormalt höga halter eller är tjänligt med anmärkning på grund av sådana bakterier som indikerar en ökad risk för vattenburen smitta (i första prov och i omprov) + "annan faktor".

Livsmedelsverket, Folkhälsomyndigheten och Svenskt Vatten har tagit fram ett informationsblad till konsumenter om kokningsrekommendationer.

Kokning av dricksvatten - faktablad

Exempel på parametrar som indikerar ökad risk för vattenburen smitta:

- Koliforma bakterier.
- E. coli.
- Enterokocker.
- Clostridium perfringens.
- Kemisk parameter till exempel turbiditet, färg, lukt, smak eller konduktivitet, i sådan halt att den visar att dricksvattnet i fråga är onormalt påverkat av förorening.

Exempel på "annan faktor" som kan indikera ökad risk för vattenburen smitta:

- Sämre kvalitet på råvattnet än förväntat.
- Fel i beredningen.
- Reparationer i vattenverket eller förändringar i beredningen.
- Reparationer eller problem i distributionsanläggningen, till exempel läckage.
- Klagomål.
- Onormalt antal sjuka utan epidemiologiska studier.

Rekommendationer om kokning som baseras enbart på resultat från de regelbundna undersökningarna (punkt 3-5 ovan) bör kvarstå till dess att minst två på varandra följande undersökningar visar att dricksvattnet åter är tjänligt utan anmärkning. Preliminärt resultat av det första provet bör finnas innan nästa prov tas.

Kokning bör vara en enstaka, tillfällig åtgärd med syfte att motverka hälsorisker under den tid det tar att utreda och åtgärda problemet. I vissa fall kan det vara nödvändigt att ordna en alternativ dricksvattenförsörjning (nödvattenförsörjning). Det förekommer att grundvattenverk med enkel beredning utfärdar kokningsrekommendationer nästan regelmässigt vid vissa årstider. Det är inte acceptabelt att kokning används för att kompensera att beredningen inte klarar sämsta råvattenkvalitet. I sådana fall bör beredningen förbättras.

Uppgifter om dricksvattnets normala kvalitet till konsumenterna

Tillräckliga och aktuella uppgifter om dricksvattnets kvalitet ska hållas tillgängliga för konsumenterna. Se 18 § SLVFS 2001:30.

Svensk Vatten har publicerat riktlinjer för de kommunala verksamhetsutövarnas information om dricksvattenkvalitet. Riktlinjerna är anpassade till kommunala huvudmän, vilka bland annat omfattas av offentlighetsprincipen, men är även lämpliga att använda av andra dricksvattenproducenter och -tillhandahållare.

För samfälligheter och liknande kan det räcka att man sätter upp analysrapporter på anslagstavlor och att dricksvattenkvaliteten kommenteras i exempelvis årsberättelser.

Mer information

Krisberedskap och hantering

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap

VMA – Viktigt meddelande till allmänheten

Senast uppdaterad 26 mars 2018 Ansvarig grupp LK_Team Livsmedelshygien